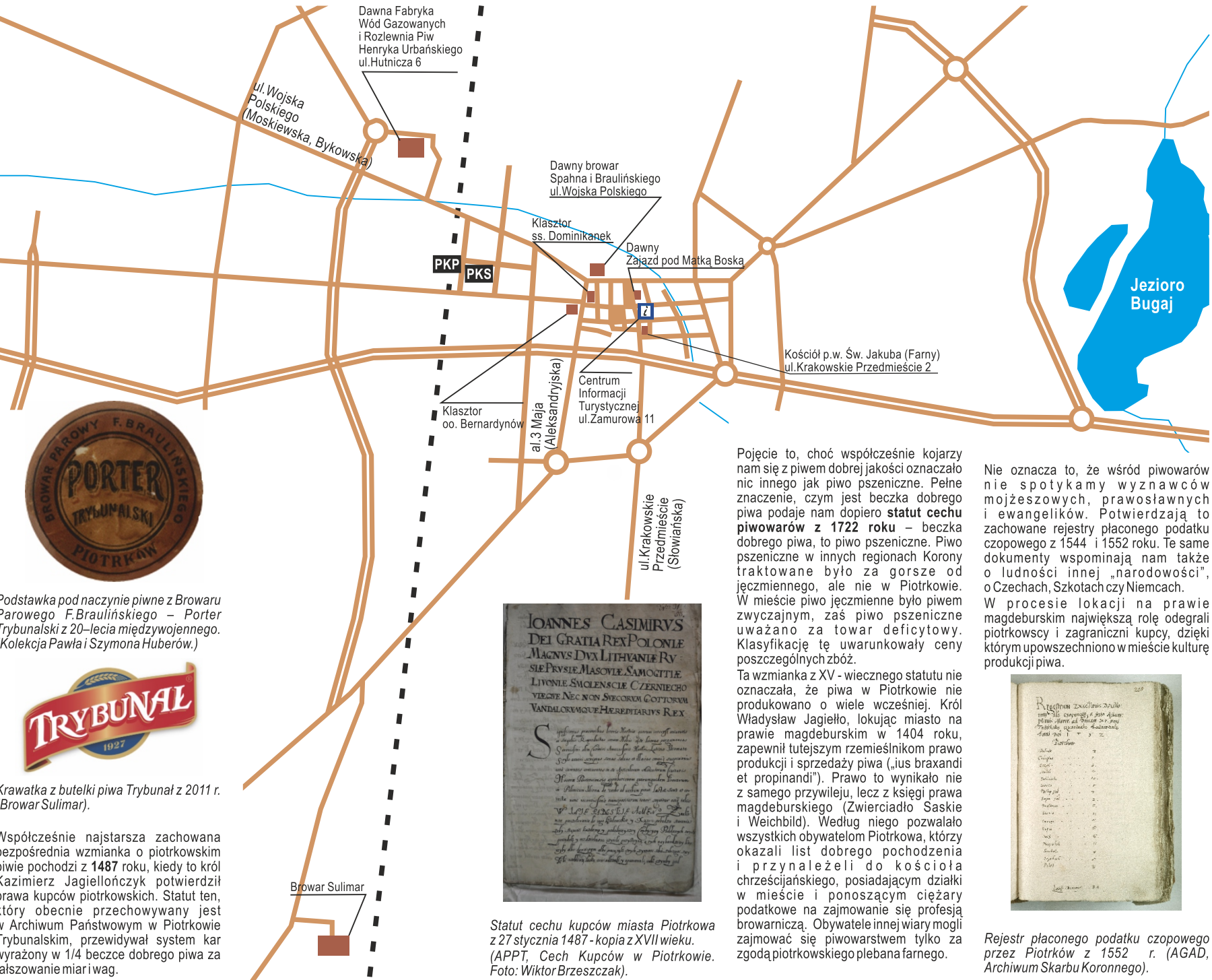

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

SZLAK PIWOWARSKI

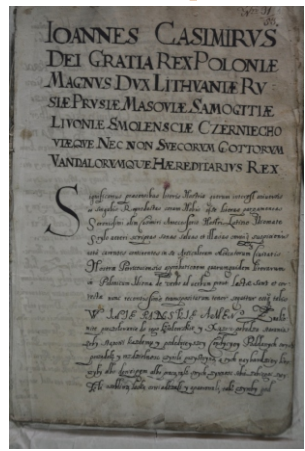

Podstawa pod naczynie piwne z Browaru Parowego F. Braulińskiego – Porter Trybunalski z 20-lecia międzywojennego. (Kolekcja Pawła i Szymona Huberów.)

Krawatka z butelki piwa Trybunał z 2011 r. (Browar Sulimar).

Współcześnie najstarsza zachowana bezpośrednia wzmianka o piotrzkowskim piwie pochodzi z 1487 roku, kiedy to król Kazimierz Jagiellończyk potwierdził prawa kupców piotrzkowskich. Statut ten, który obecnie przechowywany jest w Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim, przewidywał system kar wyrażony w 1/4 beczce dobrego piwa za fałszowanie miar i wag.

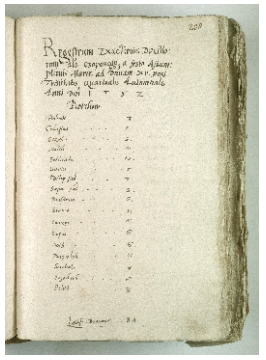

Statut cechu kupców miasta Piotrkowa z 27 stycznia 1487 - kopia z XVII wieku. (APPT, Cech Kupców w Piotrkowie. Foto: Wiktor Brzeszczak).

Pojęcie to, choć współcześnie kojarzy nam się z piwem dobrej jakości oznaczało nic innego jak piwo pszeniczne. Pełne znaczenie, czym jest beczka dobrego piwa podaje nam dopiero **statut cechu piwowarów z 1722 roku** – beczka dobrego piwa, to piwo pszeniczne. Piwo pszeniczne w innych regionach Korony traktowane było za gorsze od jęczmiennego, ale nie w Piotrkowie. W mieście piwo jęczmienne było piwem zwyczajnym, zaś piwo pszeniczne uważano za towar deficytowy. Klasyfikację tę uwarunkowały ceny poszczególnych zbóż.

Ta wzmianka z XV - wiecznego statutu nie oznaczała, że piwa w Piotrkowie nie produkowano o wiele wcześniej. Król Władysław Jagiełło, lokując miasto na prawie magdeburskim w 1404 roku, zapewnił tutejszym rzemieślnikom prawo produkcji i sprzedaży piwa („ius braxandi et propinandi”). Prawo to wynikało nie z samego przywileju, lecz z księgi prawa magdeburskiego (Zwierciadło Saskie i Weichbild). Według niego pozwalano wszystkim obywatelom Piotrkowa, którzy okazali list dobrego pochodzenia i przynależeli do kościoła chrześcijańskiego, posiadającym działki w mieście i ponoszącym ciężary podatkowe na zajmowanie się profesją browarniczą. Obywatele innej wiary mogli zajmować się piwowarstwem tylko za zgodą piotrzkowskiego plebana farnego.

Nie oznacza to, że wśród piwowarów nie spotykamy wyznawców moźeszewych, prawosławnych i ewangelików. Potwierdzają to zachowane rejestry płaconego podatku czopowego z 1544 i 1552 roku. Te same dokumenty wspominają nam także o ludności innej „narodowości”, o Czechach, Szkotach czy Niemcach. W procesie lokacji na prawie magdeburskim największą rolę odegrali piotrzkowscy i zagraniczni kupcy, dzięki którym upowszechniono w mieście kulturę produkcji piwa.

Rejestr płaconego podatku czopowego przez Piotrków z 1552 r. (AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego).

Wiek XV przyniósł w dziejach miasta nie tylko lokację na prawie magdeburskim, ale także ustanowienie w 1466 roku powszechnego podatku od wyrobu piwa jakim było czopowe – pierwowzór współczesnej akcyzy.

Reklama piwa gabinetowego z 1896 roku. (Tydzień 1896).

W XVI wieku w Piotrkowie podczas obrad sejmku wprowadzono pierwsze klasyfikacje napojów fermentacyjnych, w tym podział piw na piwa zwyczajne (lokalne), przewoźne i zagraniczne. Piwo piotrzkowskie nosiło wszystkie wyżej wymienione rangi, co wiązało się też z innymi stawkami podatkowymi, tym samym zapewniając większe wpływy do skarbu państwa. Trunek z Piotrkowa był także piwem stacyjnym, co w praktyce oznaczało obowiązek dostarczania co miesiąc po 1 beczce piwa na potrzeby starościńskie. Jednak ważniejszą rangę stanowiło określenie piwa przewoźnego, które z biegiem czasu w prawnej klasyfikacji zostało połączone z piwem zagranicznym. Nazwa ta wywodziła się z tego, że można było dostarczać trunek do bliższych i dalszych miejscowości, a to zaś wymagało posiadania ogromnej wiedzy z zakresu technologii piwowarstwa, bowiem piwo to fermentowało podczas transportu. Piwo z Piotrkowa gościło na stołach wszystkich dynastii rządzących Koroną jak i ziemiami polskimi w XIX i XX wieku. W okresie zaborów stworzono specjalne piwo dla urzędników rosyjskich – piwo gabinetowe. Po raz pierwszy o ekspansji piotrzkowskiej sztuki piwowarskiej w Polsce dowiadujemy się z księgi przyjęć do prawa miejskiego Warszawy z 1551 roku. Pierwszym znanym nam piwowarem, który opuścił Piotrków był Andrzej Lomisłaff. W 1564 odnotowano na terenie całego Piotrkowa największą ilość piwowarów - 154. Jest to imponująca liczba, choćby

z tego względu, że stanowili około 8 do 10% ludności stałej. Piwowarzy do końca XVIII wieku byli wiodącą grupą wśród wszystkich przedstawicieli rzemiosła. W 1578, w roku ustanowienia w mieście Trybunału dla Korony, Piotrków zapłacił najwyższe czopowe z całego województwa sieradzkiego, tym samym zajmując jedno z pierwszych miejsc wśród miast Korony. Zawodowo browarnictwem w Piotrkowie zajmowali się nie tylko wyspecjalizowani rzemieślnicy (w tym 25% stanowiły kobiety, a 75% to mężczyźni, przy czym około 3% to całe rodziny), ale także przedstawiciele innych zawodów: barwiarz, kowal, kołodziej, kupiec, kuśnierz, piekarz, ptasznik, postrzygacz, rymarz, rzeźnik, tkacz i cała rada miejska na czele z burmistrzem.

Dom Andrzeja Wierzbicza – założyciela cechu piwowarskiego, Rynek Trybunalski 3. (Foto: Tomasz Krusz).

Produkcją i sprzedażą piwa interesowała się szlachta, duchowieństwo jak i partacze. Dopiero liczne spory toczone przed sądami doprowadziły do powołania cechu piwowarów (8 sierpnia 1722 r. August II potwierdza prawa piotrzkowskich piwowarów). Wśród założycieli cechu byli rajcowie, np. Andrzej Wierzbicz, tawniczy, krawcy, szewcy, szynkarze, cyrulicy, kowale. W oparciu o ten dokument piotrzkowscy piwowarzy funkcjonowali do 1816 roku, mimo różnej państwowej przynależności administracyjnej po upadku państwa polskiego. Struktura zawodowa ludności zajmującej się piwowarstwem, jak i spory prawne o charakterze gospodarczym zadecydowały o wyborze na opiekuna piotrzkowskich piwowarów **św. Stanisława Biskupa**. Ołtarz bractwa piwnego do dnia dzisiejszego zachował się w kościele farnym pod wezwaniem św. Jakuba w Piotrkowie Trybunalskim.

Produkcja piwa do drugiej połowy XIX wieku przyjmowała charakter rzemieślniczy, a nie przemysłowy, stąd też nikła ilość wyspecjalizowanych zakładów produkcyjnych – browarów. Z XVI wieku zachowała się wzmianka o browarze należącym do starosty piotrzkowskiego Stanisława z Tarnowa, ale właścicielami nowo wybudowanych browarów w późniejszym czasie (XVIII wiek) byli nie tylko sami mieszczaństwo: Barbara Gozatką, Roman Morawiński, Marcin Teleżyński (Rwańska 2), Kazimierz Górecki, Antoni Vicini (burmistrz), ale i klasztory: Panien Dominikanek i Bernardynów. W związku z zaostreniem przepisów przeciwpożarowych, browary lokowano poza miastem właściwym. Na Przedmieściu Krakowskim, Przedmieściu Warszawskim i Biskupinie właścicielami byli: Jan Godzki, Wincenty Folwark, Barbara Górecka, Roman Morawiński, Ignacy Górecki, Kazimiera Górecka. Pozostała produkcja piwa skupiała się w karczmach miejskich i na terenach podmiejskich: Śródmiejski Zajazd pod Matką Boską (Plac Czarnieckiego 7), Ostatni Grosz (Wójtostwo – w XIX wieku karczma ta należała do rodziny Bartenbachów), Gościniec Litewski, Gościniec Stary (za Wielką Wsią), Kancelaria, Podzamcze, Psia Górka (Wielka Wieś), Pohulanka (Starostwo), Karczma Rakowska, Karczma Krakowska (Przedmieście Krakowskie), Karczma na Bugaju (przy stawie Bugaj), Tumidaj (Tumidajka), Karczma ku Bykom (na drodze wrocławskiej), w Meszczach, na Szczekanicach.

Szynk Augustynowicza – Rynek Trybunalski 12. (Foto: Damian Zuzański).

W pierwszej połowie XIX wieku piwowarstwo podpadło i dopiero ustanowienie z Piotrkowa stolicy guberni, wraz z rozwojem gospodarczym całego zaboru rosyjskiego, przyniosło rozwój branży browarniczej.

Znak firmowy browaru Braulińskiego. (Klub 66).

Początki piotrzkowskiego piwowarstwa sięgają średniowiecza i są bezpośrednio związane z historią powstania Piotrkowa, dziś zwanego Trybunalskim. Warto wspomnieć o tym, że piotrzkowscy browarnicy trzykrotnie utożsamiali swoje produkty z nazwą miasta – zarówno z pierwszym członem „Piotrków” jak i z drugim członem „Trybunalski”. W XVI, XVII wieku istniał specjalny gatunek piwa produkowanego w mieście, które Sejm nazywał „Piwo piotrzkowskie”. Browar Franciszka Braulińskiego w 20-lecie międzywojennym produkował piwo o nazwie „Porter Trybunalski”, a browar Sulimar obecnie produkuje piwo „Trybunał”.

